

บทที่ 3

จังหวะฉิ่งแบบสามัญ

การศึกษารูปแบบของจังหวะฉิ่งในดนตรีไทย เพื่อให้ทราบว่ารูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ปรากฏนั้นมีลักษณะใดบ้าง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการรวบรวมเพลงประเภทต่างๆ โดยใช้วิธีการสำรวจเพื่อหาข้อมูลที่จะสามารถนำไปสู่การค้นคว้าหารูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบต่างๆ ได้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเพลงทั้งสิ้น 690 เพลง จากศูนย์ข้อมูลดนตรีไทย ชั้น 3 อาคารวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งใช้เป็นฐานข้อมูลหลัก ด้วยเหตุผลที่ว่า ศูนย์ข้อมูลนี้มีเพลงไทยเป็นจำนวนมาก และสามารถนำไปสู่การค้นคว้าหารูปแบบของจังหวะฉิ่งได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งยังมีความทันสมัยและสะดวกต่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการบันทึกโน้ตเป็นแบบไทยโดยใช้สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

บ	หมายถึง	เสียงฉิ่ง
ณ	หมายถึง	เสียงฉับ
ด	หมายถึง	เสียงโด
ร	หมายถึง	เสียงเร
ม	หมายถึง	เสียงมี
ฟ	หมายถึง	เสียงฟา
ซ	หมายถึง	เสียงซอล
ล	หมายถึง	เสียงลา
ท	หมายถึง	เสียงที
พ	หมายถึง	เสียงพริ้ง
ป	หมายถึง	เสียงปี่
ถ	หมายถึง	เสียงถะ
ตุ	หมายถึง	เสียงตุ๊บ
ต๋	หมายถึง	เสียงติง

องค์ประกอบของคนตรีนั้น เรื่องของจังหวะเป็นเรื่องสำคัญไม่แพ้องค์ประกอบอื่นๆ ผู้รู้ทางวิชาการดนตรีไทยกล่าวถึงจังหวะอันเป็นพื้นฐานในทางดนตรีไทยมีนัยสำคัญดังนี้

จังหวะพื้นฐาน คือ จังหวะที่อยู่ในใจของผู้บรรเลงและผู้ขับร้อง¹

จังหวะทั่วไป คือ ส่วนย่อยของบทเพลง ซึ่งดำเนินไปโดยเวลาสม่ำเสมอ ส่วนย่อยที่แบ่งออกจากบทเพลงนี้อาจกระจายส่วนลงไปได้ไม่มีที่สิ้นสุด²

จังหวะสามัญ หมายถึง จังหวะทั่วไปที่จะต้องยึดเป็นหลักสำคัญของการขับร้องและบรรเลง แม้จะไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องให้สัญญาณจังหวะ ก็ต้องมีความรู้สึกในใจตลอดเวลา³

จังหวะสามัญ คือ จังหวะเคาะที่ทุกคนเคาะให้เข้ากับดนตรี สามารถเปรียบเทียบได้กับการร้องเพลงหรือเล่นดนตรีแล้วปรบมือไปด้วย⁴

¹ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ – ดุริยางค์ พิมพ์ครั้งที่ 2 (นนทบุรี: สหมิตรพรินต์, 2545), หน้า 52.

²มนตรี คราโมท, ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ ดุริยางคศาสตร์ไทย ภาควิชาการ พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2540), หน้า 51.

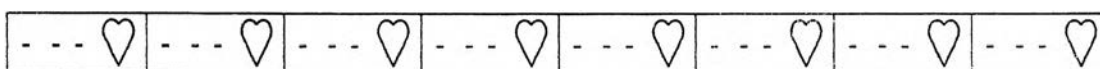
³วัฒนา โกสินานนท์, รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการพัฒนามาตรฐานดนตรีไทยด้านคุณภาพเสียงรสมือและหลักทั่วไปในการขับร้องเพลงไทย (ส่วนวิจัยและพัฒนาสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 2.

⁴มานพ วิสุทธิแพทย์, ดนตรีไทยวิเคราะห์ (กรุงเทพมหานคร : หจก. โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ 469, 2533), หน้า 145.

จังหวะสากลภาพ ที่ซ่อนอยู่ ส่วนรูปแบบของจังหวะจึงจะขึ้นอยู่กับการ
บริบทต่างกันไป เมื่อไรที่เล่นรวมวง นักดนตรีต้องพยายามหาความประสาน
ร่วมกันนักดนตรีไทยเราจะต้องมีจังหวะอย่างเดียวกัน⁵

นักดนตรีไทยทุกคนจะต้องมีจังหวะอันเป็นพื้นฐานอยู่ในใจ จะสังเกตได้ว่า แม้ไม่มีการกำกับ
จังหวะก็ยังสามารถบรรเลงได้ เช่นในการฝึกซ้อมคนเดียวหรือแม้แต่การบรรเลงร่วมกันเป็นวงก็ตาม
แต่ก็มีตัวแปรคือความเท่ากันของจังหวะในใจของแต่ละคนอาจจะไม่เท่ากัน เมื่อบรรเลงร่วมกันเป็นวง
จึงจำเป็นต้องยึดจังหวะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อความพร้อมเพรียงและความราบรื่นเรียบร้อย
ดังนั้น จังหวะจึงเป็นจังหวะที่ใช้เป็นตัวแทนของจังหวะในใจ (*In - Mind - Rhythm*) ซึ่งเป็นจังหวะ
สามัญของนักดนตรีทุกคนปรากฏเป็นรูปธรรม

ในที่นี้ผู้วิจัยกำหนดให้จังหวะในใจ (*In - Mind - Rhythm*) เป็นไปอย่างจังหวะสองชั้น คือ

หากกล่าวโดยนัยประวัติ เพลงสองชั้นได้กำเนิดขึ้นเป็นปฐม และมีระยะเวลายาวนาน พอที่จะ
ทำให้ทั้งนักดนตรีไทยและผู้ฟังได้ซึมซาบจังหวะอย่างเพลงสองชั้นมาจนกระทั่งอิมตัว ก่อนที่จะมีการ
สร้างสรรค์เพลงสามชั้นและเพลงชั้นเดียวในเวลาต่อมา ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าจังหวะอย่างสองชั้นนั้น
น่าจะฝังอยู่ในมโนคติของคนไทยจนกลายเป็นปกติวิสัย อีกประการหนึ่ง คนตรีไทยมีความเกี่ยวเนื่อง
กับพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของคนไทย ระยะเวลาอย่างจังหวะสองชั้นนั้นถือเป็นจังหวะ
ที่เป็นทางสายกลางที่สุด ไม่หย่อนเกินไปอย่างจังหวะสามชั้นและไม่ตึงเกินไปอย่างจังหวะชั้นเดียว

จากการศึกษารูปแบบของจังหวะจึงพบว่ามียู่ 2 ประเภท คือ

1. จังหวะจึงแบบสามัญ
2. จังหวะจึงแบบพิเศษ

⁵ สัมภาษณ์ พิชิต ชัยเสรี, รองศาสตราจารย์, 25 เมษายน 2549.

สำหรับในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวเฉพาะจังหวะฉิ่งแบบสามัญ ส่วนจังหวะฉิ่งแบบพิเศษจะกล่าวในบทต่อไป

1. จังหวะฉิ่งแบบสามัญ หมายถึงรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีเป็นพื้นฐาน พบว่ามีรูปแบบต่างๆ ดังนี้

- 1.1 จังหวะสองชั้น
- 1.2 จังหวะสามชั้น
- 1.3 จังหวะชั้นเดียว
- 1.4 จังหวะเถา
- 1.5 จังหวะฉิ่งในเพลงเรื่อง
- 1.6 จังหวะฉิ่งในเพลงเกร็ด
- 1.7 จังหวะฉิ่งในเพลงหน้าพาทย์
- 1.8 จังหวะฉิ่งในเพลงคืบ

1.1 จังหวะสองชั้น เป็นรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีกับเพลงที่มีอัตราจังหวะสองชั้น พบว่ามีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นเพลงนางนาค เพลงลีลากระทุ่ม เพลงพิชชา เพลงพิชชา เพลงแขกหนัง เพลงทยอยฉนวน เพลงจำปานารี เพลงชมโฉม เพลงจำปาทองเทศ เพลงดอกไม้เหนื่อ เป็นต้น

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงนางนาค สองชั้น

เพลงนางนาค สองชั้น

ท่อน 1

- - - ซ	- ซซซ	- รั คื ล	- ซ - ม	- ลซม	- ร - ด	- - มร	ด ร - ม
- ฟ - ซ	ลซฟม	ร ด ร ม	- ฟ - ซ	- รั คื ล	- ซ - ฟ	- - ลซ	ฟซ - ล
- - - ล	- ลลล	- ฟฟฟ	- ซ - ล	- คื - รั	- คื - ล	- - - ซ	- - - ม
- - - ซ	- ซซซ	- ล - ซ	- ม - ร	- มซร	ม ร ด ล	- - รด	ล ด - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

- - - ซ	- ซซซ	- รั ค์ ล	- ซ - ม	- ลซม	- ร - ด	- - มร	คร - ม
- - - ล	- ลลล	ซ ม ซ ล	- คิ - รั	- ม - ซิ	- มี - รั	- - - คิ	- - - ล
- คิ คิ คิ	- รั - ซ	- ม - ซ	- ล - คิ	- ลซม	- ร - ด	- - มร	คร - ม
- - - ซ	- ซซซ	- ล - ซ	- ม - ร	- มซร	มรคฤ	- - รค	ลค - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

จากตัวอย่างการกำกับจังหวะฉิ่งในเพลงนางนาคสองชั้น จะเห็นว่าจังหวะฉิ่งนั้นดำเนินไปโดยสม่ำเสมอตลอดทั้งเพลง โดยปรากฏรูปแบบซ้ำๆ กันทั้งสองท่อน และดำเนินไปตามจังหวะในใจ แต่รูปแบบที่ปรากฏนั้นมีทั้งเสียง “ฉิ่ง” และเสียง “ฉับ” จะเห็นได้ว่าเสียง “ฉิ่ง” แสดงการเริ่มและเป็นจังหวะเบา ส่วนเสียง “ฉับ” แสดงการจบและถือเป็นจังหวะหนัก ดังนี้

- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ
- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡

1.2 จังหวะสามชั้น เป็นรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีกับเพลงที่มีอัตราจังหวะสามชั้น เช่น โหมโรงปฐมดุสิต โหมโรงกระแตไต่ไม้ โหมโรงจับไม้บัลแกเรว โหมโรงครอบจักรวาล โหมโรงนางกราย โหมโรงนางเยื้อง เพลงเขมรไทรโยค เพลงพญาโศก เพลงเขมรปี่แก้วน้อย เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ร่วง เพลงดอกไม้ไพร เป็นต้น

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงโหมโรงปฐมดุสิต สามชั้น

เพลงโหมโรงปฐมดุสิต สามชั้น

ท่อน 1

- - - มี	ซ มี รั ท	- ล - รั	- ททท	- - - ล	- - - ท	- - - รัซ	- ม - ร
- - - -	- - - ร	- รรร	- ร - ร	- - - ล	- - - ท	- - มร	ทร - ม
- - - -	- ร - ซ	- - ลล	ทลซม	- - - -	- - - ร	มรซม	- ร - ท
- - - -	- - - -	- - - ร	- - - ซ	- - - -	- ร - ม	ซลซม	- ร - ท
- - - -	ล ทุ ร ม	ซรซม	- ร - ท	- รั - มี	- รั - ท	- - - ล	- - - ซ
- - - -	- - - -	- - - รั	- - - ท	- - - -	ลซลท	รั มี รั ท	- ล - ซ

- - - -	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - ลล	ทลชม	รทรม	- ช - ล
- - - -	- - - -	- ร - ม	รมชล	- รี้ - มี่	- รี้ - ท	- - - ล	- - - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

ท่อน 2

- - - -	- - - ช	- ชชช	- ช - ช	- ท - ล	- ท - ช	- ลทรี	- คี - ท
- - - -	- - - ท	- ททท	- ท - ท	- มี่รีท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท
- - - -	- - - -	- - - ร	- - - ม	ชลชม	- ร - ทุ	ลชลท	- ร - ม
- - - -	- - - -	- - - ช	- - - ล	- ท - ล	- ช - ร	- ม - ล	- ช - ม
- - - -	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - ลล	ทลชม	รทรม	- ช - ล
- - - -	- - - -	- ร - ทุ	รมรม	- ช - ม	ชลชล	ทลรีท	- ล - ช
- - - -	- - - -	- - - ร	- - - ม	- ทรีล	ทลชม	รทรม	- ช - ล
*- ร - ทุ	รมรม	- ช - ม	ชลชล	- รี้ - มี่	- รี้ - ท	- - - ล	- - - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

*ที่ขยกลับ เมื่อจบบรรทัดนี้ แล้วลงทำขยว

- มี่รีท	- ล - รี้	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ฟ	- - - ม	- - - ร
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าจังหวะจึงดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอโดยจะเห็นได้จากรูปแบบที่ปรากฏจะเห็นไปซ้ำๆ โดยมีระยะห่างเท่าๆ กันโดยตลอด แต่มีระยะห่างกว่าสองชั้นเป็นเท่าตัว ทั้งนี้ก็มีเหตุผลในเชิงประโยชน์ของเพลง และอัตราจังหวะหน้าทับ เพลงที่มีอัตราจังหวะสามชั้น ส่วนใหญ่นั้นจะมีประโยชน์เพลงและอัตราจังหวะหน้าทับยาวกว่าอัตราสองชั้นเป็นเท่าตัว หากพิจารณาจากหน้าทับก็จะพบว่าความยาวของรูปแบบของจังหวะจึงนั้นสัมพันธ์กับความยาวของอัตราจังหวะหน้าทับ อย่างไรก็ตามยังคงดำเนินไปตามจังหวะในใจซึ่งถือเป็นพื้นฐานนั่นเอง ดังนี้

อัตราสามชั้น หน้าทับปรบไก่อ่ (กลองสองหน้า)

- - - -	- - - ซ	- ซซซ	- ซ - ซ	- ท - ล	- ท - ซ	- ลทรี	- คี - ท
- - - พ	- - - ป	- - - ถ	- พ - ป	- - - ถ	- พ - ป	- - - ป	- - - ต ⁶
- - - -	- - - พ	- - - -	- - - พ	- - - ท	- คี - คี	- ทตท	- ป - พ
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ
- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡

อัตราสองชั้น หน้าทับปรบไก่อ่ (กลองสองหน้า)

- - - ซ	- ซซซ	- ล - ซ	- ม - ร	- มซร	มรดล	- - รค	ลค - ร
- - - พ	- - - ป	- - - ป	- - - ต	- - - พ	- - - พ	- - - ต	- - - พ ⁷
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ
- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡	- - - ♡

1.3 จังหวะชั้นเดียว เป็นรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีกับเพลงที่มีอัตราจังหวะชั้นเดียว เช่น เพลงค้ำควากินกล้วย เพลงลาวเซ็ง เพลงอัสวลิลา เพลงเทพทอง เพลงพระรามเดินดง เพลงพม่าราชวาน เพลงคางคกปากสระ เพลงพม่าทุ่งเล เป็นต้น

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงค้ำควากินกล้วย ชั้นเดียว

เพลงค้ำควากินกล้วย ชั้นเดียว

ท่อน 1

- ล - ซ	ซซ - มี่	- - ซี่ มี่	- - รี่ มี่	- - ซี่ มี่	- - รี่ มี่	ซี่ มี่ รี่ คี	- รี่ - มี่
- ล - ซ	ซซ - มี่	- - ซี่ มี่	- - รี่ มี่	- - ซี่ มี่	- - รี่ มี่	ซี่ มี่ รี่ คี	- รี่ - คี
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

⁶สมาน น้อยนิคย์, “หน้าทับปรบไก่อ่,” เอกสารประกอบการสอน วิชาจังหวะหน้าทับ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์ เผยแพร่, มปป), หน้า 9.

⁷สมาน น้อยนิคย์, เรื่องเดียวกัน.

ท่อน 2

- - - -	- รี่ - รี่	- - มี รี่	คี่ รี่ - -	มี รี่ คี่ รี่	มี รี่ คี่ ท	ลชลท	ลทคี่ รี่
- - - -	- รี่ - รี่	- - มี รี่	คี่ รี่ - -	มี รี่ คี่ รี่	มี คี่ รี่ มี	ชมี รี่ คี่	- ท - ล
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

ท่อน 3

- - - -	- ล - ล	- - คี่ ล	ชม - ช	- ม - ล	ชม - ช	- ล - ช	คี่ ล ล ล
- - - -	- ล - ล	- - คี่ ล	ชม - ช	- ม - ล	ชม - ช	- ม - ร	ชม ม ม
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าจังหวะอย่างชั้นเดียวนั้นจะมีระยะห่างน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอัตราสองชั้นและสามชั้น และยังคงดำเนินไปโดยสม่ำเสมอบนพื้นฐานจังหวะในใจเช่นกัน แต่จะมีกระสวนจังหวะสัมพันธ์กับสำนวนเพลงอย่างชั้นเดียวและจังหวะหน้าทับ ดังนี้

อัตราสองชั้น หน้าทับปรบไ้ (กลองสองหน้า)

- - - พ	- - - ป	- - - ถ	- พ - ป	- - - ถ	- พ - ป	- - - ป	- - - ค ^๙
- - - -	- - - พ	- - - -	- - - พ	- - - ท	- คี่ - คี่	- ทคตท	- ป - พ
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ
- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥

อัตราสองชั้น หน้าทับปรบไ้ (กลองสองหน้า)

- - - พ	- - - ป	- - - ป	- - - ค	- - - พ	- - - พ	- - - ค	- - - พ ^๑
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ
- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥

^๙สมาน น้อยชนิดย์, เรื่องเดียวกัน.

^๑สมาน น้อยชนิดย์, เรื่องเดียวกัน.

อัตราชั้นเดียว หน้าทับปรบไก่ (กลองสองหน้า)

- - - พ	- ป - ต	- พ - พ	- ต - พ	- - - พ	- ป - ต	- พ - พ	- ต - พ
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ
- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥	- - - ♥

รูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบสองชั้น สามชั้น และชั้นเดียวนั้น มีความสัมพันธ์กับเรื่องของการกำกับแนวในการบรรเลงด้วย จะเห็นได้จากการบรรเลง เช่น ขณะบรรเลงทำนองทางพื้นในอัตราสามชั้นฉิ่งก็จะตีในอัตราสามชั้น แต่พอถึงช่วงทำนองที่เป็นลูกลื้อ - ลูกขัด ฉิ่งอาจจะตีเป็นสองชั้นหรือชั้นเดียว ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกลมกลืนไปกับทำนองเพลงและจังหวะกระชับขึ้น แต่จังหวะฉิ่งก็ยังคงดำเนินไปบนพื้นฐานจังหวะในใจเช่นเดิม

1.4 จังหวะเถา เป็นรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีกับเพลงที่มีอัตราจังหวะลดหลั่นกันสามระดับโดยบรรเลงต่อเนื่องกัน คือ รูปแบบของจังหวะฉิ่งสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว เช่น เพลงกล่อมมนารี เพลงสุดสงวน เพลงทยอยนอก เพลงแขกลพบุรี เพลงสี่บท เพลงบุหลัน เพลงเทพริญจวน เพลงทยอยนอก เพลงลาวเสียดเขียน เพลงใบ้คั้ง เพลงแขกมอญ เพลงแขกมอญบางช้าง เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เป็นต้น

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงกล่อมมนารี เถา

เพลงกล่อมมนารี เถา

สามชั้น

- - - ม	- ชชชช	- - - ล	- ชชชช	ล ุ ทร ม	- ช - ล	- มี่ ร์ ท	- ล - ช
- ช ล ท	- คี่ - ร์	- มี่ - ร์	- คี่ - ช	- ร - ช	- ช ล ท	ล ช ล ท	ล ท คี่ ร์
- ล ช ม	- ร - ค	- - ม ร	ค ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- ค ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร	- ม - ช	- ม - ร	- - - ค	- - - ท
ร ล ุ ร ท	ร ม ร ท	ร ล ุ ร ท	ร ม ร ท	ม ร ช ม	ช ร ม ท	ร ท ม ร	ม ท ร ล ุ
- ร - ช	- ช ล ท	- ม ร ท	- ล - ช	- ท - ร	- ม - ช	- - ท ล	ช ล - ท
- ท ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	ช ร ม ร	ล ุ ทร ม	ล ช ม ช	ร ม ช ล
- มี่ ร์ ท	- ล - ช	- - ท ล	ช ล - ท	- ร์ - มี่	- ร์ - ท	- - - ล	- - - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

สามชั้น ^๕ เกี่ยวเปลี่ยน

- - - ม	- ซซซ	- - - ล	- ซซซ	ล ุ ท ร ม	- ซ - ล	- มี่ รี่ ท	- ล - ซ
- - ลล	- - ทท	- - คี่ คี่	- - ซซ	- - ลล	- - ทท	- - คี่ คี่	- - รี่ รี่
- - - -	- - - รี่	- รี่ รี่ รี่	- รี่ - รี่	ลซคี่ล	คี่ซลม	ซมลซ	ลมซร
- - คี่ล	ซมซม	- - ลซ	มรรม	- - ซม	รครค	- - มร	คลคท
{ ฟมรม	{ ฟซลท	{ รี่ รี่ มี่ รี่	{ คี่ ทลท	{ ฟมรม	{ ฟซลท	{ ลท รี่ มี่	{ รี่ ท รี่ ล
- - ฟี่ มี่	รี่ ท รี่ ท	- - รี่ ท	ลซลซ	- - รรม	ฟซฟซ	- - ฟซ	ลทลท
- - ซซ	- - ลล	- - ทท	- - รี่ รี่	- - มี่ มี่	- - รี่ รี่	- - ทท	- - ลล
- มี่ รี่ ท	- ล - ซ	- - ทล	ซล - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - ท	- - - ล	- - - ซ
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

สองชั้น ^๕

- - - ม	- ซซซ	- - - ล	- ซซซ	- มี่ - รี่	- คี่ - ซ	- - ลท	- คี่ - รี่
- - - คี่	- คี่ คี่ คี่	- คี่ - รี่	ซ่มี่ รี่ คี่	- ม - ล	ซม - ร	- - - ค	มรคท
- - - ท	- ททท	- มี่ - รี่	- ท - ล	- มี่ รี่ ท	- ล - ซ	- - ทล	ซล - ท
- - - ร	- - - ม	- - ลซ	มซ - ล	- ร - ซ	- ล - ท	- มี่ รี่ ท	- ล - ซ
- - - บ	- - - ฌ	- - - บ	- - - ฌ	- - - บ	- - - ฌ	- - - บ	- - - ฌ

ชั้นเดียว ^๕

- - ซซ	- ซ - -	มี่ รี่ คี่ ท	- คี่ - รี่	- คี่ คี่ คี่	- ท - คี่	- มี่ - รี่	- คี่ - ท
- - - -	- รี่ - ล	ทลซล	ทรี - ท	ล ุ ท ร ม	- ซ - ล	- มี่ รี่ ท	- ล - ซ
- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ

ลูกหมด

- - ซซ	- ซ - -	มี่ รี่ คี่ ท	- คี่ - รี่	- ท ร ม	ซร - ม	ร ม ซ ล	ท ซ - ล
- - ทล	ซมซร	- - ซม	ร ุ ท ร ล	- ล ุ ท ร	- ท ร ม	- ร ม ซ	- ม ซ ล
- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ	- บ - ฌ

*หมายเหตุ สำหรับทำนองเพลงลูกหมดนิยมใช้ตีด้วยจังหวะนิ่งชั้นเดียว

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าระสวนจังหวะของฉิ่งนั้นจะลดหลั่นกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอิทธิพลของเพลงเถา รูปแบบฉิ่งที่ปรากฏนั้นสอดคล้องและกลมกลืนกับเพลงประเภทนี้เป็นอย่างยิ่ง

รูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบเถานี้ พบว่ามีการบรรเลงเรียกว่า ย้อนเกร็ด คือเรียงจากอัตรา ชั้นเดียว สองชั้น และสามชั้น ฉิ่งก็ต้องเรียงลำดับเช่นเดียวกับเพลง ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมและกลมกลืนกับทำนองเพลงนั่นเอง ซึ่งจะพบในการบรรเลงเดี่ยว เช่น เพลงแจกมอญ เป็นต้น

- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฉ	- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฉ
- - - - บ	- - - - ฉ	- - - - บ	- - - - ฉ	- - - - บ	- - - - ฉ	- - - - บ	- - - - ฉ
- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ

- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ
- - - - บ	- - - - ฉ	- - - - บ	- - - - ฉ	- - - - บ	- - - - ฉ	- - - - บ	- - - - ฉ
- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฉ	- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฉ

1.5 จังหวะฉิ่งในเพลงเรื่อง เป็นรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีกับเพลงเรื่อง

เพลงเรื่อง หมายถึงเพลงหลายๆ เพลงนำมาบรรเลงติดต่อกันไป

ไม่มีการร้องส่งมีท่วงทำนองเหมาะสมกลมกลืนกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1.5.1 ประเภทเพลงช้า

1.5.2 ประเภทเพลงเรื่อง

1.5.3 ประเภทเพลงฉิ่ง

1.5.4 ประเภทเพลงเร็ว

1.5.1 ประเภทเพลงช้า โดยมีโครงสร้าง 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เพลงอัตราสองชั้น หน้าทับปรบไก่อ

ขั้นตอนที่ 2 เพลงอัตราสองชั้น หน้าทับสองไม้

ขั้นตอนที่ 3 เพลงอัตราชั้นเดียว หน้าทับเพลงเร็ว

ขั้นตอนที่ 4 เพลงลาอัตราสองชั้นหรือชั้นเดียว หน้าทับลา

เพลงซ้ำเป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้นของปีพาทย์

สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง โขนหรือละคร ในกิริยาไป-มา
ของตัวกษัตริย์หรือนางพญาที่คงามและเป็นระเบียบเรียบร้อย
เพลงซ้ำเป็นเพลงที่ประกอบไปด้วยเพลงหลายเพลงติดต่อกัน
เมื่อบรรเลงเพลงซ้ำแล้วมักจะทอดหรือถอนออกเพลงสองไม้
ต่อไป ครั้นหมดเพลงสองไม้ก็จะถอนออกเพลงเร็วแล้วลงด้วย
ลา เป็นที่สุด¹⁰

ตัวอย่างเพลงในประเภทเพลงซ้ำ เช่น เพลงซ้ำเรื่องสร้อยสน เพลงซ้ำเรื่อง
พระรามเดินดง เพลงซ้ำเรื่องตะนาว เพลงซ้ำเรื่องกระหนะ เพลงซ้ำเรื่องสี่กลด เพลงซ้ำเรื่องสินวล
เพลงซ้ำเรื่องเต่าทอง เพลงซ้ำเรื่องเต่ากินผักกุ่ม เป็นต้น

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงซ้ำเรื่องสร้อยสน

เพลงซ้ำเรื่องสร้อยสน

เพลงสร้อยสน สองชั้น หน้าทับปรบไก่

ท่อน 1

- ท ล ช	- ล - ช	- คร ม	- ช - ล	- คี - ริ	มี ริ คี ล	- - - ช	- - - ม
- - - ช	- ช ช ช	- ล - ช	- ม - ร	- คร ม	- ช - ล	- ริ - คี	- ล - ช
- - - ร	- ร ร ร	- ค - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - ช	- - - ล	- - - คี
- - - ล	- ล ล ล	- ม ช ล	- คี - ริ	- ช - คี	- ริ - มี	- ชี - มี	- ริ - คี
- ท ล ช	- ล - ช	- คร ม	- ช - ล	- คี - ริ	มี ริ คี ล	- - - ช	- - - ม
- - - ช	- ช ช ช	- ล - ช	- ม - ร	- คร ม	- ช - ล	- ริ - คี	- ล - ช
- คร ม	- ช - ล	- ริ คี ล	- ช - ม	- ล ช ม	- ร - ค	- - ม ร	คร - ม
- - - ม	- ม ม ม	- ค ค ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร ร ร	- ม - ร	- ค ค ค
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

¹⁰พิชิต ชัยเสรี, "เพลงเรื่อง," ใน ดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์, 2532), หน้า 75.

ท่อน 2

- ม ม ม	- ร - ด	- - ม ร	ค ร - ม	- ฟ ช ล	- คื - รั	- มี่ - รั	- คื - ล
- - - คื	- คื คื คื	- รั - คื	- ล - ช	- ล - ช	- ม - ช	- - - ล	- - - คื
- - - ช	- ช ช ช	- ม - ช	- ล - คื	- มี่ รั คื	- ล - ช	- ม - -	ช ล - ช
- - - ช	- ช ช ช	- ม - ช	- ล - คื	- มี่ รั คื	- ล - ช	- ม - -	ช ล - ช
- ล ช ม	- ร - ด	- ช - ค	- ร - ม	- ฟ ช ล	- คื - รั	- มี่ - รั	- คื - ล
- ล - ช	ช ช - ล	- - - คื	- - - รั คื	- มี่ - รั	- คื - รั	- คื - ท	- ล - ช
- ค ร ม	- ช - ล	- รั คื ล	- ช - ม	- ล ช ม	- ร - ค	- - ม ร	ค ร - ม
- - - ม	- ม ม ม	- ค ค ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร ร ร	- ม - ร	- ค ค ค
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงพวงร้อย ท่อน 1

- - - ม	- ช ช ช	- - - ล	- ช ช ช	- ล - ช	- ม - ช	- ล - รั	- คื - ล
- - - ม	- ม ม ม	- ค ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- ท - คื	- รั - คื
- - - ฟ	- ฟ ฟ ฟ	- ฟ - ช	ช ช - ฟ	- ล - คื	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ม
- - - ม	- ม ม ม	- ล - ช	- ม - ร	- ล ช ม	- ร - ค	- - ม ร	ค ร - ม
- - - ม	- ม ม ม	- ค ค ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร ร ร	- ม - ร	- ค ค ค
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงพวงร้อย ท่อน 2

- - - ล	- คื คื คื	- - - รั	- คื คื คื	- รั - คื	- ล - คื	- - - ล	- - - ช
- - - ช	- ช ช ช	- ม - ช	- ล - คื	- รั - คื	- ล - คื	- - - ล	- - - ช
- ล ช ม	- ร - ด	- - ม ร	ค ร - ม	- ฟ ช ล	- คื - รั	- มี่ - รั	- คื - ล
- - - ท	- ท ท ท	- รั - ท	- ล - ช	- ล - ช	- ม - ช	- - - ล	- - - คื
- - - ล	- ช - คื	- - - รั	- - - มี่	- ล ช ม	- ร - ค	- - ม ร	ค ร - ม
- - - ม	- ม ม ม	- ค ค ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร ร ร	- ม - ร	- ค ค ค
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

สองชั้น หน้าทับสองไม้

ท่อน 1

- - - คํ	- ท - คํ	- รํ - คํ	- ท - คํ	- ช - ล	- ท - คํ	- รํ รํ รํ	- มํ - รํ
- ช - ล	- ท - คํ	- รํ - คํ	- ท - คํ	- รํ - มํ	- รํ - ท	- - - ล	- - - ช
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

- รํ - มํ	- รํ - ท	- - - ล	- - - ช	- ท ร ม	ร ม ช ล	ท ล ช ม	ช ล - ช
- รํ - มํ	- รํ - ท	- - - ล	- - - ช	- ท ร ม	ร ม ช ล	ท ล ช ม	ช ล - ช
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 3

- ล ล ล	- ท - ร	- ท - ร	- ม - ช	- ร - ช	- ล - ท	- ล - ท	ท ท - ล
- ล ล ล	- ท - ร	- ท - ร	- ม - ช	- ท ร ม	ร ม ช ล	ท ล ช ม	ช ล - ช
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 4

- ล - ฟ	- ช - ล	- ช - คํ	- ช - ล	- ล - ฟ	- ช - ล	คํ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- ล - ฟ	- ช - ล	- ช - คํ	- ช - ล	- ล - ฟ	- ช - ล	คํ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 5

- ร - ม	- ฟ - ช	- ล - ม	- ฟ - ช	- ร - ม	- ฟ - ช	- ล ล ล	- ท - ล
- ร - ม	- ฟ - ช	- ล - ม	- ฟ - ช	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ชั้นเดียว หน้าทับเพลงเร็ว

- คํคํคํ	- คํคํคํ	- มํ - รํ	- คํ - ท	- ซซซซ	- ล - ท	- คํ - รํ	รํรํ - คํ
- คํคํคํ	- คํคํคํ	- มํ - รํ	- คํ - ซ	- รรรร	- ม - ซ	- รํมํรํ	คํล - คํ
- ฟฟฟ	- ฟฟฟ	- รมร	คล - ค	- ฟฟฟ	- ฟฟฟ	- รมร	คล - ค
- ฟฟฟ	- ฟฟฟ	- ม - ฟ	ลท - ล	- ฟฟฟ	- ฟฟฟ	- ทลฟ	ลฟมร
- ฟฟฟ	- ฟฟฟ	- ม - ฟ	ลท - ล	- ฟฟฟ	- ฟฟฟ	- ทลฟ	ลฟมร
- ล - ร	- รมฟ	- ล - ร	- รมฟ	- ล - ร	- รมฟ	- ทลฟ	ลฟมร
- ทลซ	ลซฟม	ฟรมฟ	มฟซล	- ทลซ	ลซฟม	ลทลฟ	ลฟมร
- ทลซ	ลซฟม	ฟรมฟ	มฟซล	- ทลซ	ลซฟม	ลทลฟ	ลฟมร
- รํรํรํ	- ท - ล	- ท - ร	- ม - ฟ	- รํรํรํ	- ท - ล	- ท - รํ	- ท - ล
- รํรํรํ	- ท - ล	- ท - ร	- ม - ฟ	- รํรํรํ	- ท - ล	- ท - รํ	- ท - ล
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

เพลงลา สองชั้น

- ล - ล	- ท - ท	- ม - ร	- - - ม	- ท - ล	- ซ - ม	- ร - ม	- ซ - ล
- รํ - ท	- ล - ซ	ซซ - ล	ลล - ท	- ซลท	- รํ - มํ	- ซํ - มํ	- รํ - ท
- ลลล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ล	- ท - รํ	- ท - ล	ลล - ซ	ซซ - ม
- รรรร	- ม - ซ	- ท - ล	- ซ - ม	- รํ - มํ	- รํ - ท	- - - ล	- - - ซ
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ตัวอย่างเพลงเรื่องสร้อยสน เป็นการกำกับจังหวะฉิ่งเป็นแบบสองชั้น
ตามอัตราจังหวะเพลง คือ หน้าทับปรบไก่อ สองชั้น

จากการศึกษาพบว่าเพลงช้าเรื่องในชั้นตอนเพลงช้ามีการใช้จังหวะฉิ่งแบบ
สามชั้นและสองชั้น มีทัศนะของผู้รู้ในเรื่องนี้ดังต่อไปนี้

เพลงช้ามีอัตราสองชั้น ฉิ่งก็ตีสองชั้น แต่เป็นหน้าทับ
ปรบไก่อ พอออกเพลงสองไม้ก็เป็นสองชั้นแต่เป็นหน้าทับสองไม้
อาจมีบางคนตีสามชั้นตอนเพลงช้า เพราะตอนขึ้นเพลงมันช้าก็ตี

สามชั้นแต่พอดอนออกสองไม้ก็ขยับแนว พอดีครบก็จะคิดว่าเป็น
เพลงเถา แต่ความจริงไม่ใช่¹¹

การตีจังหวะสามชั้น อาจเป็นเหตุผลเรื่องอัตราฉาย ลึงก็ตี
ไปตามอัตราฉาย¹²

ความจริงเป็นอัตราสองชั้น แต่ก็มีที่ตีสามชั้น อาจเพราะ
ช่วยสนับสนุนเรื่องแนว¹³

การใช้รูปแบบของจังหวะจึงแบบสามชั้นในชั้นตอนเพลงช้านั้นอาจจะทำให้
เข้าใจผิดว่าเป็นการบรรเลงลักษณะเดียวกับเพลงเถา เนื่องจากมีการลดหลั่นจังหวะจึงอย่างเพลงเถา
คือ สามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว เพราะในการบรรเลงเพลงเรื่องประเภทนี้ไม่มีชั้นตอนเพลงช้า
เป็นชั้นตอนแรก แนวในการบรรเลงก็จะไม่เร็วมาก อีกทั้งเมื่อตอนออกเพลงสองไม้ จังหวะ
หน้าทับสองไม้ก็สั้นกว่าหน้าทับปรบไค้ แนวในการบรรเลงก็กระชับขึ้น จังหวะจึงก็เปลี่ยนเป็น
สองชั้นเพื่อแยกชั้นตอนระหว่างเพลงช้ากับเพลงสองไม้ให้ชัดเจน เพราะจังหวะจึงสามารถแสดงความ
คลี่คลายกระจายออกและกระชั้นถี่ของจังหวะได้

1.5.2 ประเภทเพลงเรื่อง หมายถึงเพลงที่มีทำนองหลายๆ เพลงบรรเลง
ติดต่อกันมีท่วงทำนอง ลำนวนเพลง อัตราของเพลง และหน้าทับของเพลงอย่างเดียวกัน เช่น
เพลงเรื่องทำขวัญหรือเพลงเรื่องเวียนเทียน และเพลงเรื่องนางหงส์ สำหรับเพลงเรื่องเวียนเทียน เป็น
เพลงเรื่องที่น่าเพลงอันเป็นมงคลมาบรรเลงติดต่อกัน โดยใช้หน้าทับทำขวัญค้ำกับทำนองเพลงทุกๆ
เพลงในเรื่อง ซึ่งจะใช้บรรเลงในงานอันเป็นมงคล โดยเฉพาะในพิธีเวียนเทียน ส่วนเพลงเรื่องนางหงส์
เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีอวมงคล (งานศพ) โดยมีเพลงในอัตราและหน้าทับนางหงส์บรรเลงค้ำกับ
ทุกเพลง

¹¹สัมภาษณ์ สมาน น้อยนิคย์, ที่ปรึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม บริษัท โอเชียนมีเดีย จำกัด, 3 พฤษภาคม
2549.

¹²สัมภาษณ์ พิชิต ชัยเสรี, รองศาสตราจารย์, 27 เมษายน 2549.

¹³สัมภาษณ์ ป๊อบ คงลาทอง, ครูช่างศิลปป็น กรมศิลปากร, 10 มีนาคม 2549.

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงเรื่องเวียนเทียนหรือเพลงเรื่องทำขวัญ

เพลงเรื่องเวียนเทียนหรือเพลงเรื่องทำขวัญ

เพลงนางนาค

ท่อน 1

- - - ซ	- ซซซ	- รัคัล	- ซ - ม	- ลซม	- ร - ค	- - มร	คร - ม
- ฟ - ซ	ลซฟม	รครม	- ฟ - ซ	- รัคัล	- ซ - ฟ	- - ลซ	ฟซ - ล
- - - ล	- ลลล	- ฟฟฟ	- ซ - ล	- คัล - รั	- คัล - ล	- - - ซ	- - ม
- - - ซ	- ซซซ	- ล - ซ	- ม - ร	- มซร	มรคตุ	- - รค	ลค - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

- - - ซ	- ซซซ	- รัคัล	- ซ - ม	- ลซม	- ร - ค	- - มร	คร - ม
- - - ล	- ลลล	ซมซล	- คัล - รั	- ม - ซ	- มัล - รั	- - - คัล	- - - ล
- คัลคัล	- รั - ซ	- ม - ซ	- ล - คัล	- ลซม	- ร - ค	- - มร	คร - ม
- - - ซ	- ซซซ	- ล - ซ	- ม - ร	- มซร	มรคตุ	- - รค	ลค - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงมหาฤกษ์

ท่อน 1

- - - ซ	- ซซซ	- รัคัล	- ซ - ม	- ลซม	- ร - ค	- - มร	คร - ม
- ฟ - ซ	ลซฟม	รครม	- ฟ - ซ	- รัคัล	- ซ - ฟ	- - ลซ	ฟซ - ล
- - - ล	- ลลล	- ฟฟฟ	- ซ - ล	- คัล - รั	- คัล - ล	- - - ซ	- - - ม
- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ค	- รรรร	- ม - ค	- ร - ม	- ฟ - ซ
- - - ฟ	- ซซซ	- - - ล	- ซซซ	- มซร	มรคตุ	- - รค	ลค - ร
- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- ม - ซ	- รัคัล	- ซ - ฟ	- - ลซ	ฟซ - ล
- - - ล	- ลลล	- ฟฟฟ	- ซ - ล	- คัล - รั	- คัล - ล	- - - ซ	- - - ม
- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ค	- รรรร	- ม - ค	- ร - ม	- ฟ - ซ
- - - ฟ	- ซซซ	- - - ล	- ซซซ	- มซร	มรคตุ	- - รค	ลค - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

*- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- ม - ช	- - - ม	- ม ม ม	- ม - ร	ร ร - ม
- ล ช ม	- ร - ค	- ม ช ร	ม ร ค ล	- คื คื คื	- รื - ช	- ม - ช	- ล - คื
- ม ช ร	ม ร ค ล	- ชุ - ล	- ค - ร	- ค - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

* ท่อน 1 ผาก

เพลงมหากาฬ

ท่อน 1

- มื รื คื	- รื - คื	- คื คื คื	ช คื - ล	- - - รื	- คื - ล	- - - ช	- ช ช ช
- รื คื ล	- ช - ฟ	- - ล ช	ฟ ช - ล	- ช ช ช	- ล - คื	- คื - รื	รื รื - คื
- คื รื มื	- ชุ - รื	- มื - รื	- คื - ล	- - - รื	- คื - ล	- - - ช	- ช ช ช
- คื - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล				
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

				- - - ร	- ร ร ร	- ทุ ด ร	- ฟ - ช
- ล - คื	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ร	- ค ค ค	- ร - ฟ	- ฟ - ช	ช ช - ฟ
- ม ช ร	ม ร ค ล	- ชุ - ล	- ค - ร	- ค ค ค	- ร - ฟ	- ฟ - ช	ช ช - ฟ
- - - ช	- - - ล	- - - คื	- - - รื	- - - มื	- รื - ชุ	- - - รื	- - - รื
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงสังข์น้อย

ท่อน 1

- มื รื คื	- รื - คื	- คื - คื	- - - ล	- - - รื	- คื - ล	- - - ช	- ช ช ช
- คื - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล	- - - ท	- ล - รื	- - - ล	- - - ล
- มื รื คื	- รื - คื	- คื - คื	- - - ล	- ช ช ช	- ล - คื	- รื - คื	- ล - ช
- ล ช ม	- ร - ค	- ชุ - ค	- ค ร ม	- - - ฟ	- ม - ล	- - - ม	- - - ม
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

- ลชม	- ร - ด	- ชุ - ค	- ครม	- ครม	- ช - ล	- คํ - ล	- ช - ฟ
- ลชม	- ร - ด	- ชุ - ค	- ครม	- - - ฟ	- ม - ล	- - - ม	- - - ม
- ลชม	- ร - ด	- ชุ - ค	- ครม	- ครม	- ช - ล	- ช - ฟ	- ม - ร
- มชร	มรดล	- รมร	คล - ค	- - - ร	- ค - ช	- - - ล	- - - ล
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงมหาชัย

ท่อน 1

- - - ร	- ฟฟฟ	- - - ช	- ฟฟฟ	- ชชช	- ล - ค	- ล - ค	- ร - ฟ
- ชชช	- ล - ค	- ล - ค	- ร - ฟ	- ลชฟ	- ค - ฟ	- - - ช	- - - ล
- - - ล	- ลลล	- คํ - ช	- ล - คํ	- - - ร	ร - คํ	- ฟฟฟ	- ช - ล
- ลลล	- ท - ค	- ร - คํ	- ท - ล	- ฟฟฟ	- ช - ล	- ช - ล	- ท - คํ
- - - ช	- - - ร	- - - คํ	- - - ร	- ฟ - ช	- ฟ - ร	- - - คํ	- - - ล
- - - ล	- ลลล	- คํ - ช	- ล - คํ	- - - ร	ร - คํ	- ฟฟฟ	- ช - ล
- ฟชล	- คํ - ร	- ฟ - ร	- คํ - ล	- คํ - ร	- คํ - ล	- - - ช	- - - ฟ
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

ท่อน 2

- - - ร	- ฟฟฟ	- - - ช	- ฟฟฟ	- ล - ช	- ฟ - ร	- ค - ร	- ฟ - ช
- ฟ - ช	- ล - คํ	- ร - คํ	- ล - ช	- ล - คํ	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ร
- ฟฟฟ	- ช - ค	- ล - ค	- ร - ฟ	- ลลล	- ช - ฟ	- - - ค	- - - ร
- มชร	มรดล	- ช - ล	- ค - ร	- - - ร	คค - ร	- ร - ฟ	ฟฟ - ช
- - - ช	- ชชช	- ล - ฟ	- ช - ล	- คํ - ร	- คํ - ล	- - - ช	- - - ฟ
- ชชช	- ล - ช	- ฟ - ร	- ค - ฟ	- ลชฟ	- ค - ฟ	- - - ช	- - - ล
- - - ล	- ลลล	- คํ - ช	- ล - คํ	- - - ร	ร - คํ	- ฟฟฟ	- ช - ล
- ฟชล	- คํ - ร	- ฟ - ร	- คํ - ล	- คํ - ร	- คํ - ล	- - - ช	- - - ฟ
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงเรื่องนั้นมีเพลงที่นำมาเรียงร้อยต่อกันหลายเพลง จากตัวอย่างเป็นเพียงการยกมาเพียง 5 เพลง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นรูปแบบของจังหวะจึง จะเห็นได้ว่าทุกๆ เพลงในเรื่อง ปรากฏรูปแบบของจังหวะดังอย่างเดียวกัน คือ สองชั้น ตามอรรถลักษณะของเพลงเรื่องที่มีอัตราร้อยอย่างเดียวกันนั่นเอง รูปแบบของจังหวะดังในเพลงประเภทนี้แสดงให้เห็นว่าจังหวะดังนั้นจะต้องกำกับจังหวะ ให้กลมกลืนและเหมาะสมตามประเภทเพลงที่ใช้ด้วย และยังคงดำเนินไปบนพื้นฐานจังหวะ ในใจดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

1.5.3 ประเภทเพลงดัง เพลงเรื่องในลักษณะเพลงดัง หมายถึงเพลงหลายๆ เพลงมาบรรเลงติดต่อกัน โดยไม่มีจังหวะหน้าทับบรรเลงกำกับ ใช้ฉิ่งบรรเลงกำกับอย่างเดียว เช่น เพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์

เพลงเรื่องประเภทเพลงดังเป็นบทเพลงที่ใช้ประกอบทางพิธีกรรมทางพุทธศาสนาช่วงระยะเวลาพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร ซึ่งมีมาแต่อดีต มีการนำเพลงดัง ที่แตกต่างกัน ไปใช้ใน ช่วงระหว่างพระฉันอาหารเช้าและพระฉันอาหารเพล นอกจากนี้ เพลงดังยังเป็นบทเพลงที่นำไปประกอบอาภักดิ์ปรีชาอาการของตัวละครในการแสดงลักษณะการดำเนินทำนองเอกลักษณ์ และการพัฒนาเพลงนำไปสู่เพลงประเภทหน้าทับปรบไก่ ซึ่งเป็นวิชาการอีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญของวิชาการด้านบทเพลงไทยประเภทนี้¹⁴

ตัวอย่างจังหวะดังในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์เช้า หรือเพลงยิกินใหญ่

เพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์

อัตราสองชั้น

- - - ล	- ล ล ล	- คี - ล	- ช - ฟ	- - - ฟ	- ม ร ค	- - - ร	- - - ฟ
- - - ช	- ฟ - ฟ	- - - -	- - - ฟ	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ช	- - - ล
- คี - รี่	- คี - ล	- - - ช	- - - ฟ	- ทุ คร	- ฟ - ช	- ล - ช	- ฟ - ร
- - - ม	- ร - ช	- - - ร	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - ร	- - - ร

¹⁴จำคม พรประสิทธิ์, "อรรถลักษณะของเพลงดัง," วารสารศิลปกรรม ปีที่ 10 ฉบับที่ 15 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, 2546) , หน้า 46.

*ตัดแปลงทำนองเป็นทางกลาง จากวิจัยเรื่องอรรถลักษณะเพลงดังของจำคม พรประสิทธิ์

- - - ล	- ลลล	- คํ - ล	- ช - ฟ	- - - ฟ	- มรด	- - - ร	- - - ฟ
- - - ช	- ฟ - ฟ	- - - -	- - - ฟ	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ช	- - - ล
- คํ - รํ	- คํ - ล	- - - ช	- - - ฟ	- ทุคร	- ฟ - ช	- ล - ช	- ฟ - ร
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

สร้อย

- - - ช	- คํ - คํ	- ล - -	- ^ท คร - ฟ	- ทุคร	- ฟ - ช	- ฟ - ม	- ร - ค
- ช - ล	- ทุคร	- ม - ร	- ค - ล	- ม - ร	- ค - ล	- ช - ล	- ค - ร
- - - ช	- คํ - คํ	- ล - -	- ^ท คร - ฟ	- ทุคร	- ฟ - ช	- ฟ - ม	- ร - ค
- ช - ล	- ทุคร	- ม - ร	- ค - ล	- ม - ร	- ค - ล	- ช - ล	- ค - ร
- ช - ค	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ล - ช
- ครม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ค	- ม - ร	- ค - ล	- ร - ค	- - - ร
- คํ - รํ	- คํ - ล	- - - ช	- - - ฟ	- ทุคร	- ฟ - ช	- ล - ช	- ฟ - ร
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

๑ล๑

เพลงฉิ่งในอัตราสามชั้นนี้มีอยู่หลายท่อน แต่ละท่อนใช้รูปแบบฉิ่งแบบสามชั้น

เหมือนกัน

อัตราสองชั้น

ฟมรท	- ร - ม	- ล - ช	- ช - ล	ฟมรท	- ร - ม	- ล - ช	- ช - ล
- รํ - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	- - รร	- ร - ร	- ร - -	รร - ร
- - รร	- ร - ร	- ร - -	รร - ร	- ล - ฟ	- ม - ฟ	- ม - ร	รร - ม
- ล - ฟ	- ม - ฟ	- ม - ร	รร - ม	- ล - ท	- ครม	- ช - ล	- ล - ช
- ช - ช	- ล - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ร	- ม - ช	- ครม	- ช - ล
- ท - ล	- ช - ม	- ท - ท	ทท - ล	- ล - ช	ชช - ม	- รร	- ม - ช
- - - บ	- - - ฌ	- - - บ	- - - ฌ	- - - บ	- - - ฌ	- - - บ	- - - ฌ

๑ล๑

สร้อย

- ท - ล	- ล - ท	- คี - รั	- มี - รั	- ท - ล	- ล - ท	- คี - รั	- คี คี คี
- ท - ล	- ล - ท	- คี - รั	- มี - รั	- ท - ล	- ล - ท	- คี - รั	- คี คี คี
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

ฯลฯ

เพลงฉิ่งในอัตราชั้นเดียวนี้มีอยู่หลายเพลง ในแต่ละเพลงใช้รูปแบบฉิ่งแบบชั้นเดียวเหมือนกัน

เพลงรำฉิ่งพระฉันทน์ (เป็นจังหวะอิสระไปตามกลุ่มทำนอง)

ม	ร	ร	ร	ช	ช	ฟ	ฟ	ฟ	ช	ล	ช	ช	ช	ร	^ม ค	ร	^ท ช	
ช				ช					ร	ม	ช	ท	^ท ช	ล	ช			
ร	ม	ช	ท	^ท ช	ล	ช	^ท ช	ล	ช	^ท ช	ล	ช						
			ช					ร	ช	^ช ท	ล	ท	คี	รั				
^พ ร	ม	ร		^พ ร	ม	ร		^พ ร	ม	ร								
บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ	บ

รูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงประเภทนี้ จะปรากฏรูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว รวมถึงรูปแบบฉิ่งลอย** โดยจะสังเกตได้ว่าจังหวะฉิ่งแต่ละแบบสัมพันธ์กับทำนองเพลงในแต่ละอัตรานั่นเอง

1.5.4 ประเภทเพลงเร็ว เพลงเรื่องลักษณะเพลงเร็ว หมายถึงเพลงหลายๆ เพลงบรรเลงติดต่อกัน โดยมีอัตราชั้นเดียว เช่น เรื่องแขกมัคคินหมู หรือเรื่องแขกบรเทศ

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงเรื่องแขกบรเทศ (ครูสมาน น้อยนิคย์ ผู้บอกทำนอง)

เพลงเรื่องแขกบรเทศ

ท่อน 1

- มี มี มี	- มี มี มี	- รั รั รั	- ท ท ท	- ร - ช	- ล - ท	- มี รั ท	- ล - ช
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

**รูปแบบจังหวะฉิ่งลอยจะกล่าวในบทต่อไป

ท่อน 2

- ท - ล	- ช - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- มี่ รี่ ท	- ล - ช
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

ท่อน 3

- - ทล	ช ม ล ช	- - ทล	ช ม ล ช	- - ทล	ช ม ช ล	ช ล ทล	ช ม - ช
- ททท	- ททท	- ชชช	- ล - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - ท	- - - ล	- - - ช
- ททท	- ททท	- ชชช	- ล - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - ท	- - - ล	- - - ช
- ม - ล	- ช - ม	- ทุ - ลุ	- ทุ - ร	- ม - ล	- ช - ม	- ม ร ค	- ลุ - ชุ
- ทลฟ	ทลฟม	ลฟมร	ฟมรทุ	- ร - ช	- ล - ท	- มี่ รี่ ท	- ล - ช
- ทลฟ	ทลฟม	ลฟมร	ฟมรทุ	- ร - ช	- ล - ท	- มี่ รี่ ท	- ล - ช
- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ	- บ - ณ

๑๑๑

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ารูปแบบของจังหวะฉิ่งนั้นเป็นแบบเดียวกันโดยตลอด ทั้งนี้ก็เพราะเพลงประเภทนี้เป็นการเรียงเพลงที่มีอัตราชั้นเดียวเข้ามาอยู่ในชุดเดียวกัน จังหวะฉิ่งจึงปรากฏรูปแบบเดียวกันกับอัตลักษณ์ของเพลง

1.6 จังหวะฉิ่งในเพลงตับ เป็นรูปแบบการตีฉิ่งที่ใช้ในเพลงประเภทเพลงตับ ซึ่งหมายถึงเพลงหลายๆ เพลงบรรเลงติดต่อกัน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตับเรื่องและตับเพลง

เพลงตับ ทั้ง 3 ประเภท คือ

1.6.1 ตับเรื่อง หมายถึงเพลงหลายๆ เพลงบรรเลงติดต่อกัน โดยมีบทร้องติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน ยึดบทร้องเป็นหลัก ส่วนทำนองเพลงมีอัตราหรือหน้าทับต่างกัน เช่น ตับนางลอย ตับนาคบาศ เป็นต้น

1.6.2 ตับเพลง หมายถึงเพลงหลายๆ เพลงบรรเลงติดต่อกัน โดยมีทำนองเพลง อัตราจังหวะเดียวกัน ยึดทำนองเพลงเป็นหลัก ส่วนบทร้องจะเป็นเรื่องใดก็ได้ เช่น ตับต้นเพลงฉิ่ง ตับลมพัดชายเขา ตับมโหรี เป็นต้น

1.6.3 ทับประสม หมายถึงเพลงดับที่ประสมกันระหว่างดับเรื่องกับดับเพลง กล่าวคือมีเนื้อเรื่องเดียวกันและเพลงที่มีสำเนียงและอัตราจังหวะอย่างเดียวกัน เช่น ดับขอมคำดิน ดับวิวาทพระสมุทร ดับจูล่ง เป็นต้น

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในดับเรื่อง : ดับนางลอย (ครูสมาน น้อยนิคย์ ผู้บอกทำนอง)

เพลงวา

ท่อน 1

- ท - มี่	รื ท - ล	- - - ช	- - - ร	- - - ค	- - - ฟ	- ล ช ฟ	- ม - ร
- ช ช ช	- ล - ท	- ล - ท	- คี - รี่	- - - มี่	- รี่ - ชี่	- - - รี่	- - - รี่
- มี่ - รี่	- คี - ช	- - ล ท	- คี - รี่	- - - มี่	- รี่ - ชี่	- - - รี่	- - - รี่
- คี - รี่	- คี - ล	- - - ช	- - - ฟ	- - - ค	- - - ร	- - - ฟ	- - - ช
- คี - ล	- ช - ฟ	- - ล ช	ฟ ช - ล	- ฟ ช ล	- คี - รี่	- ฟี่ - รี่	- คี - ล
- คี - รี่	- คี - ล	- - - ช	- - - ฟ	- - - ค	- - - ร	- - - ฟ	- - - ช
- ฟ - ช	- ล - คี	- รี่ - คี	- ล - ช				
- - - ฟ	- ช ช ช	- - - ล	- ช ช ช	- ล - คี	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ร
- ฟ ฟ ฟ	- ช - ค	- ล - ค	- ร - ฟ	- ค - ฟ	- ช - ล	- รี่ - คี	- ล - ช
- - - ฟ	- ช ช ช	- - - ล	- ช ช ช	- ฟ ช ล	- คี - รี่	- มี่ - รี่	- คี - ล
- มี่ รี่ ท	- ล - รี่	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ฟ	- - - ม	- - - ร
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงสร้อยเพลง

เมื่อนั้น	องค์ท้าวทศพัศตร์รักษา
ทุกขรือนถอนฤทัยไปมา	ตรีคราถึงสงครามรามลักษมณ์
ครั้งนี้ที่ศึกเห็นใหญ่หลวง	จะลุล่วงลงกาอาณาจักร
จำจะคิดตัดศึกที่ฮึกฮัก	ให้เลิกไปไม่พักต้องต่อตี ¹⁵

¹⁵มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลคัมภ์, ฟังและเข้าใจเพลงไทย (มปท, 2523), หน้า 113.

- - - ฟ	- ชชช	- - - ล	- ชชช	- รัคัล	- ช - ฟ	- - ลช	ฟช - ล
- คี - รั	- คี - ล	- - - ช	- - - ฟ	- ฟมร	- ม - ร	- รรรร	ถูร - ช
- - - ฟ	- ชชช	- - - ล	- ชชช	- รัคัล	- ช - ฟ	- - ลช	ฟช - ล
- - - ล	- ลลล	- ท - ช	- ล - ท	- รั - มี่	- รั - ท	- - - ล	- - - ช
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงทองย่อน

จึงตรัสสั่งเบญจกายกัญญา	จึงแปลงเป็นสีดามารศรี
ทำตายลอยไปในวารี	อยู่ที่ฉนวนท่าพลับพลาไชย
เมื่อพระรามลงสรงคองคา	จะคิดว่าเมียรักตักขยับ
เห็นจะล่าเลิกทัพกลับไป	เราจะได้สิ้นทุกข์สุขสำราญ ¹⁶

- - - ฟ	- ชชช	- - - ล	- ชชช	- รัคัล	- ช - ฟ	- - ลช	ฟช - ล
- ฟชล	- คี - รั	- มี่ - รั	- คี - ล	- - - ช	- ลลล	- - - คี	- ลลล
- - - ร	- รรรร	คฤคร	- ฟ - ช	- ล - คี	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ร
- ลคร	คฟคร	คฤคร	ครฟช	- ล - คี	- ล - ช	- - - ฟ	- - - ร
- รัคัล	- ช - ฟ	- - ลช	ฟช - ล	- - คัล	ชฟ - ช	ลชคัล	- ช - ฟ
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงเขมรปากท่อ

เมื่อนั้น	เบญจกายร้อนใจดั่งไฟผลาญ
จำเป็นทูลตอบให้ชอบการ	ตัวหลานไม่ขัดพระบัญชา
แต่ซึ่งจะจำแลงแปลงอินทรีย์	ข้านี้ก็บังวงศ์กัษา
ตัวของคักควาศีสีดา	ไม่เห็นว่ารูปร่างเป็นอย่างไร ¹⁷

¹⁶ มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลคัมภ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

- - - -	- - - ฟ	- ฟ ฟ ฟ	- ฟ - ฟ	- ช ฟ ร	- ค - ฟ	- - ล ช	ฟ ช - ล
- - - -	- - - -	- ฟ - ฟ	- - - ช	- ล - ร	คื ล - ช	- - - ฟ	- - - ร
- - - -	- - - -	- ฟ - ค	- ค ค ค	- ร - ค	- ล - ค	- ร - ช	- ฟ - ร
- - - ช	- - - ล	- - - ค	- - - ร	ค ล - ค	ร ฟ - ร	- - - ค	- - - ล
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

เพลงสมิงทองมอญ

เมื่อนั้น

จึงเรียกวอช่อฟ้ามาทันใด

พญักษ์ยีนดีจะมีไหน

ให้ทรงไปสวนขวัญมิทัน¹⁸

- - - -	- - - -	- ฟ - ฟ	- - - ช	- ร คื ล	- ช - ฟ	- - ล ช	ฟ ช - ล
- - - ล	- ล ล ล	- ฟ ฟ ฟ	- ช - ล	- คื - ร	- คื - ล	- - - ช	- - - ฟ
- ช ล ช	ฟ ม ร ค	- ล - ค	- ร - ฟ	- ค - ฟ	- ช - ล	- ร - คื	- ล - ช
- - - ล	- ล ล ล	- ฟ ฟ ฟ	- ช - ล	- คื - ร	- คื - ล	- - - ช	- - - ฟ
- ช ล ช	ฟ ม ร ค	- ล - ค	- ร - ฟ	- ค - ฟ	- ช - ล	- ร - คื	- ล - ช
- ค ค ค	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ร	- ม - ร	- ค - ล	- ฟ ช ล	- ค - ร
- ล - ช	- ฟ - ร	- ทุ คร	- ฟ - ช	- ร คื ล	- ช - ฟ	- - ล ช	ฟ ช - ล
- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ	- - - บ	- - - ณ

จากตัวอย่างเป็นเพลงประเภทขับเรื่อง ตับนางลอย จะเห็นได้ว่าบทร้องนั้นดำเนินต่อกันเป็นเรื่องราว ส่วนเพลงที่นำมาเรียงต่อกันนั้นเป็นเพลงคนละสำเนียงกัน แต่ที่รูปแบบของจังหวะจึงนั้นเป็นรูปแบบสองชั้นอย่างเดียวกัน เป็นเพราะอัตราจังหวะที่ใช้เป็นอัตราสองชั้นทุกเพลง แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่นที่มีเพลงคนละอัตราจังหวะกันนั้น จังหวะจึงจะต้องพิจารณาถึงอัตราจังหวะไปตามแต่ละเพลงให้ถูกต้อง

¹⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 113.

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในตับเพลง : ตับตันเพลงฉิ่ง

เพลงตันเพลงฉิ่ง

กาเก็ป่องปัดสัดคร
เหตุไฉนโยจากอหังการ

ชายเนตรคมค้อนให้ปีกษา
มาเอื้อนอรธวัจนาทุกสิ่งอัน¹⁹

ท่อน 1

- ด ร ม	ร ช ร ม	ร ด ร ม	ร ม ฟ ช	- รี้ คั ล	- ช - ฟ	- ล ช ฟ	- ม - ร
- ม ช ร	ม ร ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด ร	ม ร ด ท	ล ท ด ร	ฟ ม ร ม	ฟ ช ล ช
- รี้ - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- รี้ - มี้	- รี้ - ท	- - - ล	- - - ช
- ม ช ร	ม ร ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด ร	ม ร ด ท	ล ท ด ร	ฟ ม ร ม	ฟ ช ล ช
- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล	- คี้ - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- ม - ช	- ม - ร	- - - ค	- - - ล	- - - ช	- - - ล	- - - ค	- - - ร
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

ท่อน 2

- ด ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- ฟ ช ล	ช ล ท คี้	ท รี้ คี้ ท	คี้ ท ล ช	- มี้ รี้ ท	มี้ รี้ ท ล	รี้ ท ล ช	ท ล ช ม
- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล	- คี้ - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- ม - ช	- ม - ร	- - - ค	- - - ล	- - - ช	- - - ล	- - - ค	- - - ร
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

เพลงจระเข้หางยาว

ไม่เกรงองค์นรินทร์ปิ่นชเรศ
มานพอบเจนสกาพนัน
เธอก็เป็นพญาครุฑอุดมเดช
เนาวิสถานวิมานฉิมพลี

อันเรื่องเดชเกรียงไกรมไหสวรรค์
ใครหมายมั่นมุ่งมาดให้มามี
วิสัยเพศพงศัราชปักษี
เพราะบารมีบรมสร้างสมมา²⁰

¹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

²⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

ท่อน 1

- - - ล	- คัดัด	- - - ร์	- คัดัด	- มชล	- คัด - ร์	- ลัดัด	- ร์ - คัด
- มัด - ษ	- มัด - ร์	ษัดัด	มัดัด	ัดชลช	รมชล	รัดัด	ชลัด
- ครม	รมฟช	ฟลชฟ	ชฟมร	- ลชม	ลชมร	ชมรด	มรดล
- ลชม	- ร - ค	- - มร	คร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

ท่อน 2

- - - ล	- คัดัด	- - - ร์	- คัดัด	- มชล	- คัด - ร์	- ลัดัด	- ร์ - คัด
- - - ล	- ลลล	ัดัด	ัดชฟ	มครม	ฟรมฟ	ชมฟช	ลฟชล
- ฟชล	- คัด - ร์	- ษัด	- คัด - ล	- ค - ฟ	- ช - ล	- ร์ - คัด	- ช - ฟ
มครม	ฟรมฟ	ชมฟช	ลฟชล	- ฟชล	- ท - คัด	- ร์ - คัด	- ล - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

ท่อน 3

- ค - ค	ชลลคร	- ฟ - ฟ	ครฟช	- ร์ - คัด	รัดัด	ัดชฟ	ลชฟร
- ชฟร	- ค - ล	- ช - ล	- ค - ร	- ค - ค	ชลลคร	- ฟ - ฟ	ครฟช
- ฟชล	- ท - คัด	- ร์ - คัด	- ล - ช	- ร์ - คัด	รัดัด	ัดชฟ	ลชฟร
มครม	ฟรมฟ	ชมฟช	ลฟชล	- คัด - ร์	- คัด - ล	- - - ช	- - - ฟ
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฌ

เพลงดวงพระธาตุ

พญาครุฑฟุ้งนุชสุคสวาท
เจ้างามคมสมศรีสุนทรา

ประคองนาฏรับขวัญนิษฐา
ท้าวจางัดแจ่มเมื่อแยมพราย²¹

²¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

ท่อน 1

- - - คั	- รี้ รี้ รี้	- - - มี่	- รี้ รี้ รี้	คั คั รี้ คั	ทลชชร	ชชชชช	ททคั รี้
- ม - ล	ชม - ร	ชมรค	มรคล	ชลค	คทลช	ทลชล	ทค
ร ม ฟ ช	ลชฟม	รค ร ม	ร ม ฟ ช	ลชฟม	ร ม ฟ ช	ทลชล	ทคั รี้ คั
- คั - รี้	- คั - ล	- - - ช	- - - ฟ	- ล - ค	- ร - ฟ	- - ลช	ฟช - ล
- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฌ	- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฌ

ท่อน 2

- - - ร	- ฟฟฟ	- - - ช	- ฟฟฟ	- ลค	- ฟ - ช	- รี้ คั ล	- ช - ฟ
- ค - ฟ	- ช - ล	- รี้ คั ล	- ช - ฟ	- ชลช	ฟร - ค	- ล - ค	- ร - ฟ
มรคช	ค ร ม ฟ	มรค	ม ฟ ช ล	- ฟ - ช	- ล - คั	- รี้ - คั	- ล - ช
- คั - ล	- ช - ฟ	- - ลช	ฟช - ล	- คั - รี้	- คั - ล	- - - ช	- - - ฟ
- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฌ	- - - -	- - - - บ	- - - -	- - - - ฌ

เพลงนกขมิ้น

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วจะนอนที่รังไหน
นอนไหนนอนได้	สุขุมทุมพุ่มไม้ที่เคยนอน
ลมพัดมาอ่อนอ่อน	เจ้าก็ร่อนไปตามลมเสย
ดอกเอ๋ย	ดอกขจร
นกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วจะนอนไหนเอ๋ย ²²

ท่อน 1

- ลชม	- ร - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- ล - ช	ชช - ค	คค - ร	รร - ม	- ค - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - ร
- ร ม ร	ชฟม	ค ร ม ร	ชฟม	- ค ร ม	ร ม ฟ ช	ฟลชฟ	ชฟม
- ลชม	- ร - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค

²²เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

- ท - รั	- ท - ล	- - - ช	- - - ม	- ร - ร	- - - ม	- - ลช	มช - ล
- มรัท	- ล - ช	- - ทล	ชล - ท	- รั - ม	- รั - ท	- - - ล	- - - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

ท่อน 2

- - - ค	- - - ค	- ค - รั	- รั - ค	- ม - รั	- ค - ท	ลชลท	- ค - รั
- ลชม	- ร - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- ท - รั	- ท - ล	- - - ช	- - - ม	- ร - ร	- - - ม	- - ลช	มช - ล
- มรัท	- ล - ช	- - ทล	ชล - ท	- รั - ม	- รั - ท	- - - ล	- - - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

ท่อน 3

- ท - รั	- ท - ล	- - - ช	- - - ม	- ร - ร	- - - ม	- - ลช	มช - ล
- ชลท	ลทครั	คมีรัค	รัคทล	- ท - รั	- ท - ล	- - - ช	- - - ม
- ลชม	- ร - ทุ	- ล - ทุ	- ร - ม	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ม	- ช - ล
- มรัท	- ล - ช	- - ทล	ชล - ท	- รั - ม	- รั - ท	- - - ล	- - - ช
- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ณ

จากตัวอย่าง ตับตันเพลงฉิ่ง ตามอัตลักษณ์ของเพลงตับประเภทนี้จะมีอัตราเดียวกันตลอดทั้งตับ เพลงนี้เป็นตับเพลงอัตราสามชั้น ฉิ่งก็สัมพันธ์ไปตามหลักของเพลงเช่นกัน คือมีรูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบสามชั้นอย่างเดียวกันทุกเพลง และถ้าเป็นตับเพลงที่มีอัตราจังหวะสองชั้น ฉิ่งก็จะเป็นแบบสองชั้นตลอดทั้งตับเช่นกัน

ตัวอย่างดัดประสม : ดัดขอมคำคืน²³

เพลงเขมรพวง

เมื่อนั้น	พระปฐมสุริยวงศ์ทรงขรรค์
ครองพระนครชมสมบูรณ์ครัน	ทรงธรรม์ออกหน้าปราสาทชัย
เชิญพญาเคโซเจ้าเมืองขอม	เข้าเฝ้าประณตน์อมตามสมัย
คำรัสความถามสุขทุกข์ภัย	แล้วท้าวไทแถลงเล่าข่าวสำคัญ

เพลงเขมรเขาเขียว

สุโขทัยเกิดผู้ก่อปร	บุญราย หนึ่งเสย
ถนัดชื่อนายร่วงนาย	ส่วยน้ำ
ตักน้ำใส่ชะลอมหวาย	บ่ห่อน ร้วเลย
อิทธิฤทธิ์เรากลายกล้า	บ่ได้ต่อไป

เพลงเขมรเป่าไปไม้

พญาเคโซวิชาชาญชัย	ฟังศรีสขคใจก็ทูลสนอง
ว่าข้าขอรับจับตัวนายกอง	ส่วยน้ำสนองพระเดชพระคุณ
ท้าวเธอตรัสห้ามด้วยความการุณ	ว่าอย่าหันหุนจะอันตราย
ขุนขอมกั้นกั้นบ่ฟังภิปราย	ยอกรถวายกตัญญูดี

เพลงเขมรเอวบาง

แทรกคืนไปสุโขทัยบุรี	ผูกขึ้นคูที่เสมอรุรา
พบตัวพระร่วงอย่าคิดสงกา	พลันถามสืบหาพระร่วงธสิง
พระร่วงฟังถามตรัสความประวิง	ว่านี่อยู่เทอญจะเชิญธมา
ว่าแล้วหลีกไปบ่ให้สงกา	ขุนขอมกายกัศพาพระลาน

²³เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

จากการศึกษาพบว่ายังมีรูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงประเภทเพลงเกร็ดที่เป็นสำเนียงภาษาจีน ฉวน ฉู่ปุ่น พม่าและฝรั่ง ที่มีรูปแบบการตีฉิ่งที่มีรูปแบบต่างออกไป มีรูปแบบของจังหวะฉิ่ง 3 แบบดังนี้

แบบที่ 1

- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ	- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

แบบที่ 2

- - - บ	- บ - ฉ	- - - บ	- บ - ฉ	- - - บ	- บ - ฉ	- - - บ	- บ - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

แบบที่ 3

- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - บ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงจีนฉิมเล็ก

เพลงจีนฉิมเล็ก

- - - -	- ซซซซ	ลช มซ	- ล - คิ่ง	- มิ่ง คิ่ง	- ล - ซ	- ม - -	ซล - ซ
- ลช ม	ซ ม ร ด	ด ด - ร	ร ร - ม	- - ซ ม	- ร - ด	- ล - -	ด ร - ด
- - - -	- - - คู้ก	- คู้ก - -	- คู้ก - คู้ก	- - - -	- - - คู้ก	- คู้ก - -	- คู้ก - คู้ก
- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ	- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ

รูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงที่มีการเลียนสำเนียง มีทศนะจากท่านผู้รู้ดังนี้

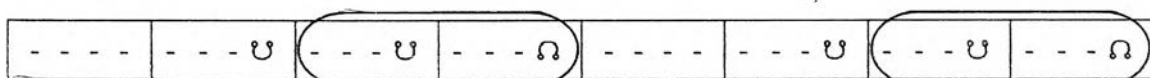
เราเล่นเพลงจีนแบบไทย อาจจะมีส่วนคล้ายของจีน คือเราเอามา
บางส่วนไม่ใช่ทั้งหมด คือรักษาเอกลักษณ์ไว้²⁴

²⁴ สัมภาษณ์ ไชยยะ ทางมีศรี, ครูช่างศิลปปิ่น กรมศิลปากร, 6 พฤษภาคม 2549.

จริงๆพื้นฐานก็คือสองชั้น แต่ว่าทำให้แปลออกไป เพลงนั้น
เลียนสำเนียง แต่ถึงก็สนับสนุนให้เพลงนั้นเป็นไปแบบจีน²⁵

จากตัวอย่าง เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของฉิ่งกับจังหวะ
กลอง ตามปกติจังหวะกลองคือจังหวะที่มีหน้าที่ตรวจสอบความสั้นยาวของเพลงซึ่งเป็นจังหวะหลัก
ส่วนฉิ่งเป็นเครื่องช่วยกำกับจังหวะย่อย ดังนั้นสองส่วนนี้เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมากที่จะ
ทำให้เพลง เพลงนั้นดำเนินไปอย่างราบรื่น เรียบร้อย ดังนั้นจังหวะฉิ่งในรูปแบบนี้เป็นการสร้างสรรค์
สนับสนุนให้จังหวะสำคัญทั้งสองส่วนมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นจะเห็นได้ว่ากระสวนจังหวะของฉิ่ง
กับกลองนั้นมีความสัมพันธ์กัน

หากพิจารณาจากกระสวนของจังหวะฉิ่ง ก็คือจังหวะสองชั้นนั่นเอง เพียงแต่ตกแต่ง
ให้มีลักษณะต่างออกไป

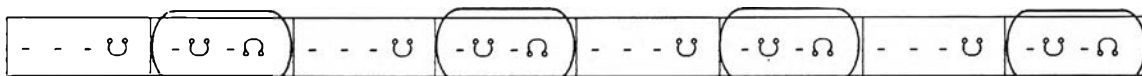
ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงเร็ว ในฟ็อนม่านม้วยเชียงตา (ครูสมาน น้อยนิคย์ ผู้บอกทำนอง)

เพลงฟ็อนม่านม้วยเชียงตา

- - - ล	- - - ช	- - ม ร	- ม - ฆ	- - - -	- - ล ช	- - ม ร	- ม - ฆ
- - - -	- ม - ร	- ท ล ช	ล ท - ล	- - - -	- รี้ - คี้	- ล ช ม	ช ล - ฆ
- - - -	- ม - ร	- ท ล ช	ล ท - ล	- - - -	- รี้ - คี้	- ล ช ม	ช ล - ฆ
- ล ม ม	- ม - ล	ม ม ล ม	- - - ม	- - - ล	- - - คี้	- - ล ช	- ล - คี้
- - - -	- รี้ - คี้	- - ล ช	- ล - คี้	- - - -	- รี้ - คี้	- - ล ช	- ล - คี้
- รี้ คี้ คี้	- รี้ คี้ คี้	- รี้ คี้ คี้	- ท ล ล	- ท ล ล	- ท ล ล	- ท ล ล	- ฆ - คี้
- รี้ คี้ คี้	- รี้ คี้ คี้	- รี้ คี้ คี้	- ท ล ล	- ท ล ล	- ท ล ล	- ท ล ล	- ฆ - คี้
- ล ม ม	- ม - ล	ม ม ล ม	- - - ม	- - - ล	- - - คี้	- - ล ช	- ล - คี้
- - - บ	- บ - ณ	- - - บ	- บ - ณ	- - - บ	- บ - ณ	- - - บ	- บ - ณ

²⁵ สัมภาษณ์ ป๊อ กงลายทอง, ครูวิชางคศิลป์ใน กรมศิลปากร, 7 พฤษภาคม 2549.

จังหวะฉิ่งในเพลงนี้มีลักษณะคล้ายรูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบจีน ตามตัวอย่างเป็น
เป็นเพลงเร็วในฟ้อนม่านม้ายี่เซียงตา ตามปกติเพลงเร็วนั้นจะใช้รูปแบบจังหวะฉิ่งอย่างชั้นเดียว ดังนั้น
รูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบนี้ น่าจะเป็นการตกแต่งรูปแบบมาจากจังหวะชั้นเดียว โดยพิจารณาได้จาก
กระสวนของจังหวะฉิ่ง ดังนี้

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงฝรั่งยี่เอ๋ม

เพลงฝรั่งยี่เอ๋ม

- - - -	- ช - คี	- - - คี	- - คี คี	- - - มี่	- - รั คี	- - - ช	- - ช ช
- - - -	- ช - รั	- - - รั	- - รั รั	- - - คี	- - รั มี่	- - รั คี	- - - -
- - - มี่	- - มี่ รั	- - รั คี	- - คี ท	- - ช ล	- - ท ช	- - - -	- - - -
- ช - ร	- ช - คี	- - - คี	- - รั คี	- - - ช	- - - -	- ช - ร	- ช - รั
- - - รั	- - มี่ รั	- - มี่ คี	- - - -	- - - รั	- - - รั	- - - รั	- - - รั
- - ฟี่ มี่	- - รั มี่	- - คี รั	- - มี่ คี				
- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - บ

รูปแบบของจังหวะฉิ่งแบบนี้พบเฉพาะเพลงที่มีการเลียนสำเนียงฝรั่ง ท่านผู้รักกล่าว
ดังนี้

จริงของฝรั่งเขาใช้ ฉาบ เป็นการบรรเลงแบบมาร์ช ที่นี้เราเล่น
เพลงฝรั่งอย่างไทย คนตรีไทยก็มีฉิ่ง ก็อาจจะทำให้มีลักษณะเดียวกัน
เป็นการรักษาเอกลักษณ์เหมือนกัน²⁶

จริงๆ ก็คือสองชั้น แต่เลียนแบบฝรั่งแล้วก็ทำให้แปลกออกไป²⁷

²⁶ สัมภาษณ์ ไชยยะ ทางมีศรี, ครูช่างศิลปปิ่น กรมศิลปากร, 6 พฤษภาคม 2549.

²⁷ สัมภาษณ์ ปิ่น คงลาขทอง, ครูช่างศิลปปิ่น กรมศิลปากร, 7 พฤษภาคม 2549.

หากพิจารณากระสวนจังหวะจะพบว่า เป็นแบบสองชั้น แต่มีการตกแต่งให้เป็นอย่างฝรั่ง โดยให้มีเฉพาะเสียง “ฉิ่ง” นั้นเอง

รูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ปรากฏทั้ง 3 แบบนั้นยังคงดำเนินไปบนพื้นฐานของจังหวะในใจ การที่มีรูปแบบนอกเหนือไปจากเดิมก็มีเหตุผลเพื่อความเหมาะสมกลมกลืนกับทำนองเพลงนั่นเอง จะเห็นได้จากเพลงที่มีสำเนียงจีน ฉวน ฉู่ปุ่น พม่าและฝรั่งนั้น สามารถที่จะใช้รูปแบบของจังหวะแบบสองชั้นก็ได้ แต่เมื่อใช้รูปแบบดังกล่าวแล้ว จะมีความกลมกลืนและให้อรรถรสที่ดีกว่า

จะเห็นได้ว่ารูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงเพลงที่มีสำเนียงจีน ฉวน ฉู่ปุ่นและพม่า นั้นสามารถจะใช้รูปแบบอย่างเดียวกัน สันนิษฐานว่ามีเหตุผลในเชิงวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ส่วนรูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงที่มีสำเนียงฝรั่งนั้นจะแตกต่างออกไป คือจะใช้เฉพาะเสียง “ฉิ่ง” เห็นว่าเป็นการแสดงความแตกต่างของวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี สำหรับรูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงที่มีสำเนียงฝรั่งนั้นใกล้เคียงกับจังหวะมาร์ชอย่างฝรั่ง

1.8 จังหวะฉิ่งในเพลงหน้าพาทย์ เป็นรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้ติดกับเพลงประเภทเพลงหน้าพาทย์

เพลงหน้าพาทย์ หมายถึงเพลงประเภทหนึ่งที่ใช้บรรเลงประกอบกิริยา นั่ง กิน นอน เดิน ของเทพ เทวดา คน สัตว์ แม้กระทั่งสิ่งของ เพลงเหล่านี้ถือเป็นเพลงหน้าพาทย์ทั้งสิ้น แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1.8.1 เพลงหน้าพาทย์ธรรมดา ใช้กับตัวละครชั้นสามัญทั่วไปที่ไม่มี
ความสำคัญมากนัก

1.8.2 เพลงหน้าพาทย์ชั้นกลาง ใช้กับตัวละครที่มีความสำคัญมากขึ้น

1.8.3 เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ใช้กับตัวละครที่สูงศักดิ์²⁸

²⁸ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ – ดุริยางค์ พิมพ์ครั้งที่ 2 (นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้ง, 2545), หน้า 115.

ลงจบ

--- ร	--- ม	--- ช	--- ล	- รี้ - ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร
- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ

รูปแบบของจังหวะฉิ่งของทั้งสองเพลงนั้นเป็นรูปแบบที่ใช้เฉพาะเสียง “ฉิ่ง” ซึ่งมีห่างต่างกันไป มีที่ชนะจากท่านผู้รู้ดังนี้

ครูประสิทธิ์ ถาวร เป็นผู้กำหนดให้ตี ในลักษณะนี้ เพื่อแสดงความสง่าผ่าเผย และ ความศักดิ์สิทธิ์ หากสังเกตว่าในการบรรเลงเพลงตระเช่นนี้ เครื่องดำเนินทำนองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ยระนาดเอก ระนาดทุ้ม หรือแม้แต่ม้องวงเล็ก ก็จะไม่ตกแต่งทำนองมากแต่จะตีไปตามทำนองหลัก ด้วยความเรียบร้อยโดยพร้อมเพรียงกัน²⁹

เป็นลักษณะเฉพาะเพลงต้องตีโดยสำรวม เป็นเพลงที่รักษาอาการผู้เล่นไม่ให้ออกนอกเพลงๆ นั้น ส่วนมากจะเป็นเพลงพิธีกรรม³⁰

ครูประสิทธิ์เป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่ในบังคับว่าฉิ่งต้องตีไปตามชั้น อาจเปลี่ยนแปลงได้ มีความหลากหลาย เพื่อความเหมาะสม อย่างเพลงหน้าพาทย์ แม้แต่เครื่องดนตรีก็ไม่เล่นทางมาก เล่นไปพร้อมๆ กัน³¹

หากพิจารณาตามลักษณะเสียงของฉิ่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเสียง “ฉิ่ง” มีความกังวานเบา ล่องลอย สามารถให้ความรู้สึกสุขุม สงบ เรียบร้อย ได้ และเมื่อนำมาใช้ในเพลงหน้าพาทย์ เช่นเพลงตระ เพลงสาธุการ ที่มีความหมายในเชิงนอบน้อม การใช้เฉพาะเสียง “ฉิ่ง” ก็มีความเหมาะสมและยังแสดงออกซึ่งศานติรสอีกด้วย

²⁹ สัมภาษณ์ สมาน น้อยนิศย์, ที่ปรึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม บริษัทไอเซ็นมีเดีย จำกัด, 15 มีนาคม 2549.

³⁰ สัมภาษณ์ ไชยยะ ทางมีศรี, ครูช่างศิลปปิ่น กรมศิลปากร, 6 พฤษภาคม 2549.

³¹ สัมภาษณ์ นุชกร ตำโรงทอง, รองศาสตราจารย์ ดร., 4 พฤษภาคม 2549.

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงเชิด ชั้นเดียว

เพลงเชิด ชั้นเดียว

- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - -	ท ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ท	ม ร ท ล	ร ท ล ซ
- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - -	ท ล ซ ม	- ร - ซ	- - ล ท	- ล - ท	ท ท - ล
- ร - ล	- ซ - ม	- ท - ล	- ซ - -	ท ล ซ ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร ท	ม ร ท ล
ร ท ล ซ	- คร ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ร - ซ	- - ล ท	- ล - ท
ท ท - ล	- ท ล ซ						
- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เสียง “ฉิ่ง” เป็นเสียงที่กังวาน ให้ความรู้สึกถึงการเริ่มต้น และดำเนินต่อไป สำหรับรูปแบบของจังหวะฉิ่งในเพลงประเภทเพลงกราว และเพลงเชิดนั้น มีนัยของหน้าที่ของเพลงที่ใช้แฝงอยู่ด้วย กล่าวคือ เพลงกราวและเพลงเชิดนั้น ใช้สำหรับบรรเลงประกอบกริยา การเคลื่อนที่ เสียง “ฉิ่ง” ที่ใช้ก็สัมพันธ์กับนัยนี้เป็นอย่างดี

หากพิจารณาจากสำนวนของเพลงกราวนั้นเป็นลักษณะลูกโยน ทำนองที่ใช้ก็จะมีการ ตัดทอน และเป็นอิสระ ฉิ่งในรูปแบบนี้จึงใช้เพียงเสียง “ฉิ่ง” โดยไม่มีเสียง “ฉับ” มาปิดกัน

ตัวอย่างจังหวะฉิ่งในเพลงเชิดจีน (ครูสมาน น้อยนิคย์ ผู้บอกทำนอง)

เพลงเชิดจีน

ตัวที่ 1

- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - -	- - - -	- ม ร ค	- ร - ค
- คร ม	- ซ - ล	- คี - ล	- ซ - ม	- ล ซ ม	- ร - ค	- ซุ - ค	- ร - ม
- คร ม	- ซ - ล	- คี - ล	- ซ - ม	- ล ซ ม	- ร - ค	- ซุ - ค	- ร - ม
- ม ซ ล	ซ ล คี ซ	- ม ซ ล	ซ ล คี ซ	คี คี คี ซ	คี คี คี ล	คี คี คี ซ	คี คี คี ล
- ม - ล	ซ ม - ซ	ล ซ ม ซ	ล ซ คี ล	- - คี ซ	คี ล - -	คี ร คี ล	คี ล ซ ม
- ล ซ ม	- ร - ค	- ล ซ ฟ	- ม - ร	- ล ซ ฟ	- ม - ร	ซ ม ร ค	ม ร ค ล
- ม ซ ล	ซ คี ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ล คี ร	- มี่ - ซี่	- มี่ - รี่	- - - คี	- - - ล

- รื คื ล	คื ล ช ม	ร ค ร ม	ร ม ช ล	- ช - ค	- ร - ม	- ล ช ม	- ร - ค
- - ช ช	- - ล ล	- - ช ช	- - ม ม	- - ร ร	- - ค ค	- - ร ร	- - ม ม
- - ร ร	- - ม ม	- - ช ล	- ล - คื	- - รื รื	มื รื คื ล	รื คื ล ช	คื ล ช ม
- - - -	- - ล ล	- - ล ล	- - ล ล	- - - -	- - ช ช	- - ช ช	- - ช ช
- - - -	- - ฟ ฟ	- - ฟ ฟ	- - ฟ ฟ	- - - -	- - ร ร	- - ร ร	- - ร ร
- - ร ม	ช ล ช ม	- - ร ม	ช ล ช ร	- - ช ม	ร ค ร ค	- - ม ร	ค ล ค ล
- - ร ม	ช ล ช ล	- - ช ล	คื รื คื รื	- ล ช ม	- ร - ค	- ช - ค	- ร - ม
- - - -	- ม - ช	- ม - ช	ล คื - ล	- - - -	- ล - คื	- ล - คื	รื มื - รื
- ล ช ม	- ร - ค	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ค
- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ

หรือ

- - - - ล	- - - - ล	- - - - ล	- - - - ล	- - - - ล	- - - - ล	- - - - ล	- - - - ล
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

เช็ดตัวที่ 1

ช ล ช ม	ร ค ร ม	ช ช ล ช	ฟ ม ร ม	- ค ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ช ล ช	ฟ ม ร ม
- คื คื คื	มื รื คื ล	รื คื ล ช	คื ล ช ม	ล ช ม ร	ช ม ร ค	ช ล ช ม	ร ค ร ม
ช ช ล ช	ฟ ม ร ค	- ค ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ช ล ช	ฟ ม ร ม	- ค ค ค	ม ร ค ล
- ช - ค	- ร - ม	- ล - ช	- ม - ร	- ม ช ร	ม ร ค ล	- ค - ร	- ค ค ค
มื รื คื ล	รื คื ล ช	คื ล ช ม	ล ช ม ร	ช ม ร ค	ช ล ช ม	ล ช ม ร	ช ม ร ค
ม ร ค ล	ช ล ช ล	ท ค ร ม	ค ร ม ช	ล ช ม ร	ม ค ร ม	ฟ ช - -	- - - -
- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ

ตัวที่ 2

- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - -	- - - -	- ม ร ค	- ล - ช
- ช ช ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร	- ล - ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร
- ช ช ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร	- ล - ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร
- ม ช ร	ม ร ค ล	ช ม ช ล	ช ล ค ร	- ค ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- ช ช ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร	- ล - ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร
- ช ช ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร	- ล - ช	- ม - ร	ค ร ม ช	- ม - ร

{ - ม - ช }	{ - ค - ร }	- - ม ร	ค ล - -	- ช - ค	- ค ร ม	- ล ช ม	ช ม ร ค
- ร ม ช	- ร - ม	- - - -	- - - ช	- - ล ช	ล ร - ม	- - - -	- - - ม
- ม ม ม	- ม - ม	- - - -	- - ช ม	- - ช ม	- - ช ม	- - ช ล	ทุ ล ร ม
- - ช ม	- - ช ม	- - ร ค	ทุ ล ช ม	- - ช ม	- - ช ม	- - ร ค	ทุ ล ช ค
- - ร ร	- - ม ม	- - ร ค	ทุ ล ช ค	- - ร ร	- - ม ม	- - - -	- - ค ค
- - ร ร	- - ค ค	- - ช ช	- - ค ค	- - ร ร	- - ม ม	- - - -	- - ค ค
- - ช ช	- - ค ค	- - ช ช	- - ค ค	- - ร ร	- - ม ม	- - ท ท	- - ล ล
- - ช ช	- - ค ค	- - ช ช	- - ค ค	- - ร ร	- - ม ม	- - ท ท	- - ล ล
- - ร ร	- - ม ม	- - ช ช	- - ค ค	- - ร ร	- - ม ม	- - ค ค	- - ม ม
- - ร ร	- - ม ม	- - ค ค	- - ม ม	- - ร ร	- - ม ม	- - ร ร	- - ม ม
- - ร ร	- - ม ม	- - ร ร	- - ม ม	- - ร ร	- - ม ม	{ - ม - ช }	{ - ม - ช }
- ค - ค	- ร - ร	- - ม ร	ค ล - -	- ช - ค	- ค ร ม	- ช ช ช	- ล ช ม
ช ม ร ค	ร ม - ร	- ค ร ม	- ช - ล	- ค ค ค	- ช - ล	- ช - ค	- ค ร ม
- ล ช ม	ช ม ร ค						
- - - ณ	- - - ณ	- - - ณ	- - - ณ	- - - ณ	- - - ณ	- - - ณ	- - - ณ

เชิดตัวที่ 2

- - - -	- - - -	- ล ล ล	- ร ร ร	- ค ค ค	มี ร ค ล	ร ค ล ช	ค ล ช ม
ล ช ม ร	ช ม ร ค	ร ม ช ล	- ค - ร	- มี - ร	- ค - ล	- ช - ค	- ค ร ม
- ล ช ม	ช ม ร ค						
- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ

จากการศึกษาพบว่าเพลงเชิดจีน ตัวที่ 1 นั้น มีทั้งใช้รูปแบบที่ใช้เฉพาะเสียง “ฉิ่ง” อย่างเดียวและเสียง “ฉับ” อย่างเดียว มีทศนะของท่านผู้รู้ดังนี้

เพลงเชิดจีนซึ่งเป็นเพลงประเภทหนึ่งที่ถูกแต่งนำทำนองเพลงเชิด มาประดิษฐ์ให้มีลูกล่อลูกขัด เป็นเพลงที่มีลักษณะพิเศษ ไม่เหมือนเพลงไทย ตัวที่ 1 คือ “ฉิ่ง” อย่างเดียว คล้ายคลึงกับเพลงเชิด ส่วนตัวที่ 2, 3 และ 4 ใช้ตีด้วย “ฉับ” อย่างเดียว เพื่อให้เสียง “ฉับ” ที่ลงจังหวะหนัก

เป็นผู้ควบคุมแนวการบรรเลง เพราะทำนองเพลงทั้งสามท่อนนี้จะมีลูกลื้อ ลูกซัดมาก แต่เมื่อถึงทำนองเชิดในตอนท้ายของแต่ละตัวจะเปลี่ยนเป็นตี ฉิ่ง “ฉิ่ง” อย่างเดียวและอัตราชั้นเดียว³²

มีพูดกันเป็นสองอย่างคือทั้งแบบฉิ่งอย่างเดียวและฉับอย่างเดียว ถ้าคนที่ตีฉิ่งอย่างเดียวก็น่าจะเป็นเพราะเพลงเชิดจีนตัวที่ 1 ทำมาจาก เพลงเชิด ก็คงการตีฉิ่งอย่างเพลงเชิดไว้ แต่ถ้าตีฉับก็ไม่ผิดอะไรเพราะ จะช่วยเรื่องแนว³³

ฉิ่งก็ตีฉับ เป็นเอกลักษณ์ของเพลง ที่ตีฉับก็ช่วยให้นักดนตรีมี จังหวะหนัก เวลาลูกลื้อลูกซัดก็จะได้ไม่เสียจังหวะ³⁴

เพลงเชิดจีนเป็นเพลงที่ประพันธ์จากเพลงเชิด สองชั้น จะเห็นได้ว่าดำเนินไปอย่าง เพลงเชิด สองชั้น ไม่ว่าจะใช้เฉพาะเสียง “ฉิ่ง” หรือ เสียง “ฉับ” กระสวนทำนองก็ดำเนินอย่าง อัตราสองชั้น ซึ่งเป็นไปตามอัตราจังหวะเดิมของเพลง

การใช้เฉพาะเสียง “ฉับ” เพียงอย่างเดียวสำหรับการตีในตัวเชิดจีน ดังตัวอย่าง นับว่า เป็นการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ที่น่าชื่นชมมาก เพราะแต่เดิมนั้นไม่เคยปรากฏว่ามีการตีฉิ่ง ที่ใช้เฉพาะ เสียง “ฉับ” มาก่อน และมีเพียงเพลงเดียวที่ใช้จังหวะในรูปแบบเช่นนี้ แต่เมื่อนำมาใช้ในเพลงนี้ก็มีความเหมาะสม เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่ส่งเสริมให้เพลงนี้ มีความโดดเด่นอย่างมากทีเดียว อีกทั้ง จังหวะ “ฉับ” ซึ่งเป็นจังหวะหนัก ยังสามารถควบคุมให้การบรรเลงลูกลื้อ – ลูกซัดมีจังหวะที่มั่นคง ทำให้แนวในการบรรเลงไม่เสียไปอีกด้วย

³² สัมภาษณ์ สมาน น้อยนิคย์, ที่ปรึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม บริษัทโอเชียนมีเดีย จำกัด, 26 เมษายน 2549.

³³ สัมภาษณ์ ไชยยะ ทางมีศรี, ครูช่างศิลปปิ่น กรมศิลปากร, 6 พฤษภาคม 2549.

³⁴ สัมภาษณ์ ป๊อบ คงลาททอง, ครูช่างศิลปปิ่น กรมศิลปากร, 7 พฤษภาคม 2549.

รูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ปรากฏในเพลงประเภทต่างๆ สามารถสรุปว่ามีทั้งสิ้น 13 แบบดังนี้

1. จังหวะฉิ่งแบบสามชั้น

- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฉ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

2. จังหวะฉิ่งแบบสองชั้น

- - - บ	- - - ฉ	- - - บ	- - - ฉ	- - - บ	- - - ฉ	- - - บ	- - - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

3. จังหวะฉิ่งแบบชั้นเดียว

- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

4. จังหวะฉิ่งแบบเตา

- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฉ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - ฉ
- - - บ	- - - ฉ	- - - บ	- - - ฉ	- - - บ	- - - ฉ	- - - บ	- - - ฉ
- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ	- บ - ฉ

5. จังหวะฉิ่งแบบฉิ่งฉับฉับ แบบที่ 1

- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ	- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

6. จังหวะฉิ่งแบบฉิ่งฉับฉับ แบบที่ 2

- - - บ	- บ - ฉ	- - - บ	- บ - ฉ	- - - บ	- บ - ฉ	- - - บ	- บ - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

7. จังหวะฉิ่งแบบฝรั่ง

- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ	- - - -	- - - บ	- - - บ	- - - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

8. จังหวะฉิ่งอย่างเดี่ยว แบบที่ 1

- - - -	- - - -	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - บ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

9. จังหวะฉิ่งอย่างเดี่ยว แบบที่ 2

- - - -	- - - บ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - บ	- - - -	- - - บ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

10. จังหวะฉิ่งอย่างเดี่ยว แบบที่ 3

- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ	- - - บ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

11. จังหวะฉิ่งอย่างเดี่ยว แบบที่ 4

- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ	- บ - บ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

12. จังหวะฉับอย่างเดี่ยว

- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ	- - - ฉ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากการศึกษารูปแบบของจังหวะฉิ่งประเภทสามัญนี้ สามารถแสดงความกระชั้นถี่และความคลี่คลายกระจายออกของอัตราจังหวะได้ โดยที่รูปแบบต่างๆที่ปรากฏนั้นจะดำเนินไปบนพื้นฐานจังหวะในใจอย่างเดียวกัน ซึ่งมีระยะห่างต่างกันไปเพื่อความเหมาะสม ทั้งเรื่องของประโยคของเพลงประเภทของเพลงที่ใช้ แต่ก็มีกระสวนจังหวะไปโดยสม่ำเสมอ และการปรากฏรูปแบบซ้ำๆ กัน ถือว่าเป็นการเป็นการแสดงออกซึ่งองค์ความงาม (*Element of Beauty*) ด้านการซ้ำ ตามหลักสุนทรียศาสตร์